

Paul-Henri Chombart de Lauwe 1913-1998

30. januarja je umrl znani francoski družboslovec Paul-Henri Chombart de Lauwe, ki smo ga leta 1977 spoznali tudi v Ljubljani kot udeleženca zelo odmevnega mednarodnega seminarja Urbano stanovanjsko okolje. V dvorani Slovenske akademije znanosti in umetnosti je takrat, na povabilo Urbanističnega inštituta SRS in Ljubljanskega urbanističnega zavoda, govoril na temo "Vprašanja iz sociologije in urbanizma". Moja generacija urbanistov pa ga je poznala že dobrih 20 let popreje po odlični, predhodniški knjigi *Paris, et l'agglomération parisienne* (1952), ki jo je prinesel prof. Edvard Ravnikar študentom svojega seminarja kot zgled socialno-prostorskih analiz. To je bila knjiga, ki je odkrivala človekovo bivanje in vedenje, kazala členitev mestne skupnosti in osvetljevala razslojevanje sodobne družbe v velikem mestu, v besedi, statističnih podatkih in grafiki. Po vzorcih iz te knjige, smo že v prvi polovici 50.tih let ugotavljali kje (in zakaj) imajo svoje pisarne ali svoja stanovanja ljubljanski odvetniki, zdravniki in drugi uslužbenci bolnišnice, kakšen je vzorec dnevnih opravkov mestnih prebivalcev različnih starosti in stanov. ... Chombart de Lauwe je bil emblematična osebnost časa, ki je znova odkril dejstvo, da je sociologija znanost opazovanja ... Z omenjeno knjigo je zaslovel kot eden vodilnih evropskih urbanih sociologov.

Paul-Henri Chombart de Lauwe se je rodil 4. avgusta 1913 v Cambraiju in je bil po akademski izobrazbi etnolog. Bil je aktiven v Odporu in vojni pilot v RAF. Njegovo strokovno delovanje pa je tesno povezano s Centrom za sociološke študije, ki ga je osnovala francoska nacionalna znanstvena raziskovalna oblast (CNRS). Leta 1977, ko smo ga tudi osebno spoznali, je s svojo ženo Marie-Jose, deloval v Centru za socialno etnologijo in psihosociologijo in predaval na Ecole des hautes études en sciences sociales. (Z ženo sta opravila tudi vrsto pionirskih raziskav položaja žensk v sodobni družbi.) Alain Touraine ga je v nedeljskem *Le Monde* (1. 2. 11. 1998) označil za "predhodnika terenske sociologije" in družbenega kritika, slednje tudi zaradi razočaranja v smereh družbenega razvoja. Bil je tudi med udeleženci mednarodne konference v Hercegovnem (Znanost in družba) s prispevkom *Družba, kultura in okolje* (1971).

Svoj nastop v Ljubljani je Chombart de Lauwe začel z naslednjimi besedami: "Kot vse dejavnosti, ki si prizadevajo spremeniti človekovo življenje, postavlja tudi urbanizem problem odločanja. Kdo naj odloča? Urbanist, arhitekt, vlada? Ali inženir ali upravni organi? In kako naj posežejo vmes prebivalci? V poskusu odgovora na ta vprašanja je opozoril na štiri stvari, poudaril štiri ovire na poti demokratičnega odločanja in dodal še nekaj delovnih usmeritev.

V predstavitvi pripomb je izhajal iz raziskovalne prakse in osebnih stališč, pre-seteljiva pa je aktualnost njegovega diskurza:

"1. Prostorske strukture so odvisne od družbenih struktur, od ekonomskega sistema in načina proizvodnje, od ideologij določene družbe. Odražajo protislovja in konflikte ... Po tem stališču sodeluje lahko urbanizem pri spreminjanju družbe samo kot izraz skupin, ki jo tvorijo.

2. Urbanizem proučuje spremembo stanovanjske graditve glede na spremembo družbe. Z urejanjem prostora in z graditvijo prispeva k temu, da pomaga spreminjati družbo ... (skladno) s težnjami posameznikov in skupin, ki jo tvorijo ... V družbah industrijske civilizacije je industrializacija povzročila prelom med družbenimi skupinami in graditvijo. *Informatizacija* še povečuje ta prelom (podčrtal VBM). Urbanizem tako postaja tehnokratski.

3. Da si pomagamo iz te slepe ulice, moramo poudariti, da urbanist ne dela samo za objekte, ampak s subjekti-tvorci. Naj bo ta trditev še tako jasna, jo vendar pozablajo tisti številni, ki imajo v rokah odločanje.

4. Urbanizem bi moral biti izraz volje ljudi, ki odločajo o svojem lastnem okolju..."

Med ovirami, ki paralizirajo dejavnost urbanistov, je najprej omenil *ovire v zvezi z gospodarskim sistemom* in za kapitalistične države naštel: špekulacije z zemljišči, oblast privatnih pobudnikov, moč poslovnih bank... Na mednarodni ravni pa je opozoril na konkurenco na svetovnem trgu in vedno večjo vlogo, "... ki jo igrajo večnacionalne družbe v gospodarskem in političnem življenju..." To vpliva na orientacijo prostorskega urejanja in na odločitve v urbanizmu znotraj vsake dežele, celo v socialističnih deželah (!). Na drugo mesto je postavil *institucionalne in politične ovire*. Na tretjem mestu so *tehnične ovire*, ki "... se ne tičejo samo kompleksnosti problemov, ki jih je treba rešiti, ampak še dosti bolj izgovorov na račun te kompleksnosti." Čeprav je šlo tu predvsem za kritiko (odtujenega) urbanizma, moramo danes npr. pomisliti na izvajanje avtocestnega programa, v katerem ni prostora za razreševanje urbano-komunalnih problemov, ki jih "projekt tisočletja" povzroča v celi vrsti slovenskih mest in mestec... "Kadar tehnični problemi prevladajo nad družbenimi problemi, pride tehnokratski urbanizem do rešitev, ki so uničujoče za življenje prebivalcev in jih družba zelo drago plačuje. Vloga humanističnih ved je ravno v tem, da se tej tendenci upro." Četrto skupino ovir vidi *v samih urbanistih in sociologih*, ki morajo nositi svojo odgovornost, za katere je važna razredna provenienca in ne-zapiranje v "razumarsko igro".

Med napotki za boljše usmeritev je Chombart de Lauwe govoril predvsem o potrebi širših in bolj poglobljenih družboslovnih študij (o procesih družbene preobrazbe, o odnosih oblasti, o zgodovini, o kulturnih razmerah itd. "*Pri izdelavi urbanističnega načrta je nujno potrebno, da globlje spoznamo človeško skupino v preobrazbi, v družbi, ki se sama preoblikuje.*" Značilno je, da je na tem mestu opozoril na aktualno fenomenologijo socialno prostorskih tvorb, od metropolitanske aglomeracije do soseske (četrti, v kateri si prebivalci urejajo prostor po svoji meri). Svoje ljubljansko predavanje je pravkar preminuli "predhodnik terenske sociologije" (po Tourainu), zaokrožil s potrebo po pospeševanju interdisciplinarnih raziskav urbanih in prostorskih fenomenov, tedaj temo, ki ji v našem raziskovalnem in načrtovalnem vsakdanu, nismo (več) kos. Malo zaradi porasta osebja na ministrstvih in upadanja (ustreznega) osebja v vse manjših občinah, malo zaradi stagnacije v urbani graditvi, malo zaradi strahu pred social(istič)no dediščino urbanizma.

Vladimir Braco Mušič